

VILA FAZANKA

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Edicija
JedanODsto

Za izdavača
Nina Gugleta

Izvršna urednica
Ana Jovanović

Urednik izdanja
Danilo Lučić

Lektura
Jelena Janković

Korektura
Aleksandra Dunderski

Dizajn korica
Olivera Inđić

Štamparija
Fuk

Tiraž
500 primeraka

Izdavač
Areté, Beograd, 2023

Copyright © Bojan Krivokapić, 2023
Copyright © ovog izdanja 2023, Arété

VILA FAZANKA

Bojan Krivokapić

www.arte.rs

„Sanjam svoje drage mrtve. Sanjam ih u beloј svili, moćne.
A posle dugo ne spavam.”

(Daša Drndić, *Sa starih fotografija*, radio-drama)

Spuštaju ga s tavana. Mog Mišiku.

Gledam njegov isplaženi jezik. Znam da treba da zažmurim, ali to ne činim. Oko mene krici, uzdasi, cvilež. Sve se smuljalo. Kaša.

Više nemam brata.

Pomislim na to, ali ne osećam ništa, ni užas, ni tugu. Samo gledam, upijam svaki detalj.

Letnji dan. Iz zadnjeg dvorišta čuju se kokoške. Prašina se spekla. Muve. Selo je postalo smrtni slučaj. Vezuju mi crnu maramu.

To je bila njegova volja, ponavljam sebi godinama kasnije. Tuđu volju treba poštovati. Mantram. Lakše mi je da je poštujem, da je ne diram. Tuđa volja se ne dira.

Ubrzo za Mišikom odlaze prvo otac, pa majka. Za jedno leto tri lampice su se ugasile. Božja volja, ponavljaju svi oko mene. Božjavoljabožjavoljabožjavolja. Zaglušujuća buka. Selo vergla.

Opet crna marama.

Onda tišina. Kao da se ništa nije dogodilo. Niko ništa ne spominje. Živi ćute. I ja ćutim, ništa ne pitam. Muk. Ali slike same dođu. Fijuknu. Mišikin isplaženi jezik, očeva suva usta, majčini kapci kako trepere. Okršci.

Neke izmislim. Tako sklapam mozaik.

Naša kuća je bila u Ljubljanskoj 9.

To je bilo pre skoro pola veka.

Sad imam skoro sedamdeset godina.

Život se otkotrljao.

Zovem se Ana.

Prve noći u Vili Fazanki padale su Suze Svetog Lovre. Dan je bio užaren, a Mesec skoro pun, pa suze nisu uspevale da padnu po ružama, lavandi i menti koje su se širile po dvorištu. A i komarci su izvodili svoju odu radosti, što je, u konačnici, potpuno onemogućavalo povezivanje sa suzama. Granda je čula šuškanje među knjigama i verovatno pomislila da je u pitanju miš, pa je poslednjih dva-tri dana provela vrebajući i iščekujući ga, valjda u nadi da će imati priliku da ga lovi i ulovi, jer ipak je ona vižla. Do dana današnjeg nije ustanovljeno da li je to bio miš ili je, jednostavno, u trenucima dokolice, Granda izmislila prisustvo tog neželjenog gosta. Suze Svetog Lovre, dakle, nisu uspele da se sliju po Vili Fazanki.

Noć je bila vrela, jedna od najtoplijih otkad postoji to zdanje. Negde pred zoru, vižla je odlučila da će ipak odustati od noćne smene, popela se na krevet i zaspala. Vila Fazanka, porska kuća, sagrađena je početkom tridesetih godina prošloga veka, u tihoj ulici na pola puta od reke Mrtvaje do blagog uzvišenja, koje svakako nije brdo, više je brežuljak, ali koje ipak u taj ambijent unosi nužnu dinamiku. Ispred trema granaju se ruže i grmovi lavande, sa strane je stari jorgovan, a pored stablo breskve. Ništa od pomenutog rastinja nije tu slučajno, iza svakog stabla ili grma čuči buket priča koje objedinjuju osam decenija postojanja ove kuće. U dvorištu rastu još i kamilica, bosiljak, korijander i razno drugo začinsko i lekovito bilje. S godinama, ono kao da dobija bitku protiv običnih trava, ako su takve bitke uopšte moguće. U najjužnijem delu dvorišta dominira grm ruzmarina koji odoleva godinama. Veruje se da je on najstariji na ovom komadu zemlje. Trem i dvorište su okrenuti ka svetlijoj strani, ali na njoj nikad nema direktnog sunca. Zraci svetlosti ne udaraju ni u prozore odaja

s druge strane. Neimari su, izgleda, vodili računa. Vila Fazanka poznata je po svojoj vlasnici, ali i ostalim povremeno-privremenim stanarima. Maruška, koja je danas jedina vlasnica ovog zdanja, bila je gotovo zatečena kad joj je pre dvadesetak godina na tadašnju gradsku adresu stigla vest da je nasledila veliku kuću na severu. Ispostavilo se da je u pitanju polusestra njenog oca, o kojoj je ona znala samo to da postoji negde „na severu”. Nikad se nisu srele, imala je tek nekoliko njenih fotografija, najviše iz detinjstva, samo jednu na kojoj je imala osamnaest godina i niti jednu na kojoj je ta misteriozna rođaka odrasla žena. Zašto baš nju, da li nije bilo nikog bližeg i dražeg, ili je bilo bližih, ali vlasnica nije mogla očima da ih vidi – pitanja su koja su otišla u ropotarnicu zaborava. Kao tek punoletna devojka, nije previše razmišljala – za nekoliko nedelja postala je nova vlasnica jedne od najlepših kuća na severu. Kući je dala ime: Vila Fazanka.

Gospini dani su se približavali, a s njima i datum njenog polaska. Dobila je poziv od Instituta za proučavanje retkih ptica. U Istraživačkoj stanici Sever, koju već decenijama šibaju ledeni baltički vetrovi, očekuju je za desetak dana. Avion poleće iz Budimpešte, a onda još dva presedanja. Kad cesna sleti na otok, tamo će je čekati Lena, direktorka Instituta. Sešće u njen džip i za manje od dva sata će u udobnoj fotelji, pored prozora koji gleda u beskraj, piti čaj i razmišljati o nedeljama koje su pred njom. Možda će ovo biti njeno poslednje veliko istraživanje, jer već je u sedmoj deceniji života, iako tvrdi da joj te decenije ne predstavljaju problem, da joj ne znače ništa, da ih ne oseća na svojoj grbači. Ipak, treba imati i smirenu starost, osunčanu, bez stalnih vozikanja i presedanja. Ona zapravo i želi takvu starost, baš takvu, mirne dane kroz koje će se katkad prolamati cvrkut ptica i to će biti sve.

Vilu Fazanku i Grandu će čuvati Ana. Ana je najbolja čuvarica lepog i dobrog, njoj može da prepusti sve.

Tri dana kasnije, čuvarica je na kapiji, a pored nje mali crveni kofer. Došla je vozom. Tačna je, ona nikad ne kasni. Tek što su se izgrlile, Maruška kaže: *Jurim, taksista je već tu! Sve sam ti ostavila, sve sam ti objasnila, valjda jesam?*

Leti, mila, nas dve ćemo biti dobro, ne brini, kaže joj Ana kao da je Institut za proučavanje retkih ptica tu iza ćoška. Onda Maruška priđe Grandi i poljubi je u usta. Grandi joj skoči u naručje pa počne da je liže po licu. Maruški se oči napune suzama. *Ajde, ajde,* procedi. Začuju se točkici velikog srebrnog kofera i za nekoliko sekundi Maruškinе pojave više nema pred njima. Ana bez reči ode da zaključa kapiju, potom pogleda u vižline tužne oči, priđe joj i poljubi je i ona u usta. Podigne pogled prema tremu i udahne punim plućima.

Sutradan, rano izjutra, prvo odlazi na pijacu. Tek što je okrenula leđa Vili Fazanki, ispred nje se ukaže slika – dva konja leže na livadi ispred jedne kuće. Blago ustukne, jer ne zna kako s konjima. To primeti stari gojazni seljak i uz osmeh joj vikne: *Ne bojte se, to se oni samo malo odmaraju, jer ih čeka težak posao danas!* Kad to izgovori, palačinka od usana mu se razmota i otkrije vilicu u kojoj nema nijednog zuba. Ana na to samo klimne glavom i noseći pletenu korpu nastavi kud se zaputila. Pijačni dani u ovom selu su dva puta nedeljno, utorkom i petkom, od ranih jutarnjih sati do deset najkasnije. Pogleda na sat, nije ni osam. Ramena joj se opuste i udahne do pupka. Na početku, tik uz drum, stoji lubeničar. Odmeri je od glave do pete, vrat mu se presijava od znoja, tu je i ona crna linija od prašine. Klimne glavom, ali se ona napravi kao da to nije videla. Na prvim tezgama, starice prozirne od godina prodaju voće i povrće. Tu su jabuke, krupne breskve, šljive, pa onda gomile paradajza, sitnih krastavaca, babura većih od šake, tikvica da ti pamet stane, luk srebrnjak, luk beli, celer, paštrnak. Priđe jednoj jer joj se učini da je ta najsirotija i da su joj pijačni dani odbrojani. Ana je pogleda, a roj pitanja samo što joj se ne razleti iz usta. Sve bi je pitala, i kako se zove, i koliko godina ima, i gde živi, i s kim živi, i koliko dugo prodaje na pijaci, i kakva joj je kuća, da joj opiše sve, od dvorišta do najudaljenijih zakutaka. Starica je gleda, možda ju je već i pitala šta želi, žmirka mišjim očima, i taman kad je krenula opet da zausti, Ana pokaže prstom i izgovori: *Tri kilograma paradajza*. Starici se oči zacakle.

Három?, upita.

Három, ponovi Ana.

Starica je možda pomislila da ovaj život ipak ima smisla, prodaće pola tezge. Dok stavlja crvene loptice u vreću, ruke joj se tresu, paradajz ispada, a vaga nikako da pokaže 3 kg.

Izvinite, kaže, *život me više ne služi kao nekad*.

Ana joj na to kaže da ne žuri, samo polako, sve stižu.

*Nisam dobra u život, govorela je jedna komšinica kad je bila mala. Ta je komšinica imala najveće dojke koje je ikad videla. Umrla je pre nekoliko godina od raka. Starost, naravno, nije dočekala. Eto, nje se Ana setila dok ova starica pokušava da joj proda to što prodaje. Pomisli i kako se ta starica sigurno zapitala otkud ona u ovom selu, jer ovde se svi znaju, čija je i kod koga je došla, je li nečija sestra, možda ljubavnica. Sigurno joj ni na kraj pameti nije da je ona privremeno-povremena stanarka Vile Fazanke. Vaga konačno pokazuje 3 kg, Ana u staračke šake stavlja skoro duplo više novca, baba kreće da joj vraća kusur, ali ona odbija, kaže, *Hvala, hvala!*, i brzo nestane među tezgama. Onaj roj pitanja nastavi da je prati u stopu. Dođe joj da ga otera mahanjem, ali to ne čini, jer već dovoljno skreće pažnju na sebe. Bežeći od prethodne, naleti na staricu koja prodaje gušćju mast. Čim ju je ugledala, starica počne da viče. *Hoćeš gušćju mast? Hoćeš gušćju mast? Hoćeš gušćju mast?**

Jedva je uspela da joj šmugne. Idući dalje, osećala je miris te masti pod nosom. Nikad nije volela gušćju mast, iako je ovde, na severu, to prava delicija. Ni gušćju paštetu nije volela, povraćalo joj se od same pomisli na nju, a ni idiličnu sliku gusaka kako tupavo stoje pred kućom i čekaju žrtvu da je stuku svojim kljunovima. Bog ju je izgleda pogledao, više nijedna baba nije bila oko nje. Usporila je korak kad joj je pogled ulovio preplanuli prodavac sira. Nije stigao ni usta da otvori, a Ana je već počela da zapitkuje koliko je koji sir star, odnosno mlad, koji je masniji, a koji manje mastan. Prodavac nije mogao imati više od dvadeset pet godina. Uska majica kratkih rukava i isto tako uska siva trenerka ocrtavale su telo s kojeg Ana nije skidala pogled. Pa ni ona nije baš stara koka, osetila je iskru vatre u načinu na koji joj je mladić odgovarao. Kupila je tri vrste sira, dva kravlja i jedan ovčiji, a on joj je na kraju rekao, *Niste odavde? Mislim, nisi odavde, ti?* Smandrljao je to i nasmejao se.

I jesam i nisam, odgovorila mu je ne trepnuvši. *Tu sam, srećaćemo se*. Htela je da mu kaže i da se zove Ana, ali jezik joj se zapleo u čvor. Pogledao joj je u dekolte, a ona njemu u prepone i tu su se razišli. Sve tri vrste sira bile su odlične.

Popodne je mislila na Gitu, koja se verovatno zvala Brigita i koju nikad nije videla, ali ju je njena majka često spominjala. Muž joj se zvao Rak. Vidi majku kako sedi u kuhinji i plače. Sva je otečena. Nema hrabrosti da je pita o čemu se radi, zašto roni suze. Uvek se plašila loših vesti, zato ni dan-danas ne voli kad zazvoni telefon, a nedajbože da je nepoznati broj. Dok su postojali telefoni s brojčanikom, oni koji bi zvonili kako telefon i treba da zvoni, skoro nikad se nije javljala. To je bilo neobično, jer zapravo loših vesti je bilo veoma retko, gotovo da nisu stizale, pogotovo ne preko telefona.

Gita je u bolnici, procedi majka i nastavi da grca.

Njihova se kočija prevrnula, kod Szabadke, Rak je pokušao da zauzda konja, ona je u krilu držala djecu. Ali džaba, doda.

Tu majka napravi kraću pauzu da bi se dodatno isplakala.

Gita je sad u bolnici, nastavlja, *bez svijesti, ima unutrašnja krvarenja.*

A Rak? pita Ana.

Njemu nije ništa, on je sad s djecom.

Majka počne da se guši u suzama.

Nekoliko dana kasnije, Brigita zvana Gita, preselila se na nebo. Sahranili su je na seoskom groblju. Pored sanduka su stajali njena majka Etelka, Rak i deca, Csilla koja je imala devet i Szilveszter koji je imao sedam godina. Milicija je kasnije obustavila postupak, Rak nikad nije procesuiran, ali iako nije bio kriv, on je Gitu poslao direktno u smrt. A valjda su i nadležni mislili da je za decu bolje da odrastaju bar uz oca. Etelka svoju kćer Brigitu više nikad nije spomenula. Vratila se u Csantavér i tri meseca kasnije tamo umrla. Anina majka je nekoliko dana nakon Gitine sahrane rekla da bi bilo lepo da Csilla i Szilveszter dođu kod njih na nekoliko dana. *Da*

malo promijene sredinu, možda bi im prijalo, brižno joj je saopštila. Anu je ta pomisao užasavala; nije mogla da zamisli šta bi radila s tom ucveljenom decom. Na svu sreću, oni ipak nikad nisu došli. Po sećanjima na Gitu je pala prašina zaborava, koja polako pada i po sećanjima na Aninu majku.

Priča o Giti je bila s njom i jednog avgustovskog dana, dok se šetala od Vile Fazanke do starog mlina. Opet joj se otvorila kad je ugledala devojčicu i dečaka kako čuvaju guske. Pogledala ih je, a neka zlatna svetlost je počela da se razliva po prizoru i priča se razigrala. Onda je na granu starog oraha sletela grlica, to je bila Gita. Csilla i Szilveszter su sad odrasli, ako su živi, njihov otac Rak je starac. Csantavérsko groblje, kao i mnoga druga, nije daleko.